

tinga, hvaremot bolaget tillförbindes, att 70 år efter hela banans öppnande för trafik afstå banan med allt hvad dertill hörer, löst och fast, till Statsverket utan all ersättning.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles, med rättighet att der få inlemna för frågans utredning behöfliga kartor, upprättade kostnadsförslag, trafikutredning m. m.

Stockholm den 28 Januari 1871.

Chr. Sahlén.

N:o 24.

Af Herr Casparsson, Carl Edvard: Angående förhöjning af det utaf Kongl. Maj:t äskade anslag till utdikningar och vattenaf-tappningar i de sex norra länen och fyra härader i Werm-land, m. m.

Under anmälan att, uti en inom Första Kammaren väckt motion, Riksdagens uppmärksamhet blifvit fästad derpå:

“att svenska jordbruket ej ännu nått den utveckling, att dess produktion förmår fylla en ständigt växande befolknings behof af dess alster, hvilket förhållande mindre är beroende af den öppna jordens otillräcklighet, än af dess kultur-tillstånd;“

“att en planmässig och fullständigt genomförd afdikning är det kraftigaste medel, vetenskap och erfarenhet gifva vid handen att höja jordens produktionsförmåga, på samma gång en sådan i stort utförd afdikning mäktigt bidrager att för all framtid utjemna de klimatiska missförhållandena;“

“att ett så omfattande företag, såsom liggande utom den enskildes förmåga, måste, i likhet med hvad i långt rikare länder varit förhållandet, af staten understödjas, hvaremot arbetets utförande och ansvaret för understödets återbetalande med minsta kostnad och risk för Statsverket kunde åt de lokala representationerna öf-

verlemnas, hvarigenom dessas vigt och betydelse skulle i ej ringa mån förstärkas;“ samt

“att slutligen den tilltagande arbetslosheten med deraf följande ekonomiskt och moraliskt elände bäst skulle kunna motverkas genom jordbrukets, såsom den största förbrukaren af arbete, försättande i ökad verksamhet, hvarigenom arbetstillfällena jemnst blefve fördelade öfver hela riket, på samma gång den deraf framkallade produktionen direkt komme landets öfriga näringar till godo;“ aflät Riksdagen den 16 April 1868 till Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse i ämnet.

I denna skrifvelse anføres: “De förhållanden, hvilka sålunda blifvit framställda, äro af den vigt, att de icke kunnat undgå ådraga sig Riksdagens synnerliga uppmärksamhet.“

— — — — —
“Riksdagen, som finner att ännu mycket återstår, innan vårt jordbruk nått den utveckling, som dess areala betydenhet och det deri representerade kapitalvärdet åt detsamma synes anvisa, vill icke heller förneka att befrämjandet af denna utveckling och höjandet af landets förmåga att i det stora nationela utbytet intaga en förmånligare och för framtiden mera betryggande ställning än hittills är en uppgift, som allt mera måste taga uppmärksamheten i anspråk. Bland häfstängerna för en sådan utveckling intager en ändamålsenlig och följdriktigt tillämpad afdikning tvifvelsutan ett viktigt rum. Det kan icke heller nekas, att, då grundförbättringsarbeten utgöra ett särdeles viktigt moment i andra länders utveckling, vårt lands framskridande i materiel kultur och välstånd i ännu högre grad är beroende af dylika arbetens utförande, då — förutom det för alla länder gemensamma ändamålet att åt odlingen förvärfva nya områden samt höja den redan odlade jordens afkastning — grundförbättringarne i Sverige dessutom bidraga att väsendtligt förbättra klimatet genom afledande af det skadliga och stillastående vatten, hvars afdunstande förbrukar en ej obetydlig del af våra korta sommars värme, som annars komme vegetationen till godo, och hvaraf verkningarne omöjliggöra alla beräkningar och ofta gäcka odlarens omtanke och arbete.“

— — — — —
“Då emellertid föremålet för ofvanberörda framställning är af så vidsträckt och omfattande beskaffenhet, att medel till det väckta förslaget utförande icke torde böra af Riksdagen anvisas, utan att en närmare undersökning föregått om och i hvad mån det sökta ändamålet må erfordra statens mellankomst, har Riksdagen, utan att nu ingå i pröfning, huruvida staten för detta ändamål bör anvisa några medel, ansett sig böra hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Eders Kongl. Maj:t, efter inhemtande af landstingens och hushållningssällskapens yttranden, behagade taga frågan under nådigt öfvervägande och derefter till Riksdagen afgifva det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda.“

Om de sålunda af Riksdagen uttalade åsikter skulle behöft något stöd, och de antydda tviflen någon vederläggning, i de korporationers yttranden, hvilka ansetts närmast ega intresse och sakkännedom i frågan, så har detta vunnits nära nog så fullständigt, som det varit möjligt, ty af de 75 myndigheter, hvilkas utlåtanden blifvit infortrade, hafva 69, ehuru i detaljerna från hvarandra afvikande, i hufvudsak biträdt det förslag, som i främsta rummet utgjort föremål för Riksdagens skrifvelse. Endast trenne landsting — hvaribland ett med en rösts öfvervigt — samt trenne Konungens Befallningshafvande hafva under anförande af skiljaktiga skäl, helt och hållet afstyrkt detsamma.

Kongl. Maj:t behagade likväl uppå fördragande Departements-chefens hemställan, finna Riksdagens ofvannämnda skrifvelse ej böra till annan åtgärd föranleda, än en framställning till 1870 års Riksdag om anvisande dels af 90,000 R:dr

till understödjande af de frostaflödande utdikningarne i de sex nordliga länen samt Elfdals, Fryksdals, Jösse och Nordmarks häradet i Wernlands län, dels af 50,000 R:dr till läncunderstöd för utdikningar och aftappningar af sankta trakter och sjöar i rikets mellersta och södra län; hvilka sammanlagda summor med 30,000 R:dr understiga hvad som före den ofvannämnda skrifvelsens aflåtande varit för samma ändamål anvisadt.

Det må vara öfverflödigt att ingå i någon vidare undersökning om den agromiska nyttan och behöfligheten af de i Riksdagens skrifvelse antydda åtgärder. Det samstämmaude vittnesbördet af 21 Konungens Befallningshafvande, 22 lands-ting och 26 hushållningssällskap torde i detta afseende vara tillfyllestgörande. Deremot torde utförbarheten, den allmänna betydelsen och den ekonomiska sidan af saken kräfva ett närmare skärskådande.

Om man betraktar byggnaden af Sveriges yta, sådan den bestämmes af dess berg- och flodsystem, så erbjuder densamma alldeles egendomliga företeelser. — På den Europeiska kontinenten utgöras i allmänhet fjellryggarne af väldiga, sammanhängande bergmassor, hvilka småningom sänka sig och slutligen öfvergå uti vidsträckt, fruktbara slätter, betäckta af djupa, mäktiga aflagringar. Floderna, som uppspringa på dessa höjdsträckningar och i skummande fart kasta sig ned på slätterna, gräfvä sig djupt ned i dessa lösa jordaflagringar, hvarefter de sedan, lugnt och utan afbrott, fortsätta sin väg till hafvet, bildande stora, naturliga pulsådorr för handeln och industrien.

Den svenska fjellryggen åter uppnår, med undantag af några enstaka fjelltoppar, i allmänhet ej mera än omkring 4,000 fots höjd öfver hafvet och afslutas ej med ett vidsträckt slättland, utan utbreder sig i en långsluttande och sönder-splittrad bergplåt, hvars gränser utgöras af hafvet. I de slingrande och oregelbundna fördjupningar, som bildat sig i sjelfva urbergsformationen, hvilken i allmänhet är betäckt af föga mäktiga jordlager, söka sig här vattendragen en besvärlig och ofta afbruten väg. Möta de då ett hinder, ett berg, en klippa, måste de samla hela sin kraft, lyfta sig upp till sjöar, för att kasta sig öfver hindret och komma ned i en ny dal, der snart ett nytt hinder med samma påföljd möter, tills de omsider uppnå sitt slutmål, hafvet.

Också innesluter Sverige inom sitt område den största vattenyta af alla Europeiska länder. Med afdrag af de stora sjöarne, Wenern, Wettern, Mälaren och Hjelmarén, beräknar Forssell i sin statistik, att öfriga sjöar och kärr upptaga en yta af 416 kvadratmil, eller nära $\frac{1}{3}$:del af landets hela areal, under det att i bergländerna Norge och Schweitz vattenarealen upptager $\frac{1}{20}$:del och $\frac{1}{3}$:del af hela yt-innehållet och i Frankrike blott $\frac{1}{150}$:del. Denna omväxling af lugna sjöar, strida forssar och skummande vattenfall, som gifver en så bestämmande prägel åt den svenska naturen, och som troget återspeglas i det svenska folklynnets, har jemväl en djupare betydelse. I denna landets konformation ligger, såsom framlidne Biskop Agardh — hvars framställning af ämnet jag väsendtligen följt — med snillets intuition framhåller, det svenska folkets framtid, ty den lemnar det ett tillfälle, som de flesta andra folk sakna, att på de fredliga eröfringarnes och de oblodiga bedrifternas väg utvidga sitt område. Dessa talrika terrassförmigt liggande sjöar, dessa frostiga sidlända ängar, dessa ofantliga på vatten hvilande kärr och mossar, som "alstra klimatet i klimatet", kuuna nemligen med i allmänhet relativt ringa kostnad aftappas och förvandlas i fruktbärande marker. Medan andra folk, då inre kraft eller inre oro drifver dem att utvidga sitt område, måste anlita våldets och styrkans rätt, är deremot för det svenska folket en annan och mycket säkrare väg anvisad.

Några tusen centner dynamit och några millioner famnar aflopsgrafvar äro de medel vi behöfva använda till eröfringar, utan blod och tårar, med framgångens visshet, utan nederlagens förödmjukelse!

Att ens approximativt beräkna vidden af de landvinningar, som på denna väg äro att förvärfva, torde på frågans närvarande ståndpunkt vara omöjligt. Endast 5 hushållningssällskap, Upsala, Jönköpings, Gotlands, Skaraborgs och Stora Kopparbergs läns, hafva i detta afseende lemnat några sifferuppgifter; och uppgår den uppgifna vattenskadade arealen ensamt inom dessa 5 län till 600,000 tunnland, eller till 57 procent af den odlade jorden. Calmar läns södra hushållningssällskap uppgifver 16,000 tunnland vattendränkta mark såsom undersökta, hvilka dock skola utgöra blott en ringa del af det hela och att ensamt på Öland finnes en flerdubbelt större areal af bördigaste beskaffenhet.

Dessa förhållanden och uppgifter kunna emellertid lemna en inblick i den storartade verksamhet, som på denna väg kan beredas Sveriges land och folk. Men just omfattningen och beskaffenheten af denna verksamhet förutsätter Statens mellankomst. Öfverlemnadt blott åt den enskilda företagsamheten, skulle detta stora utvecklingsarbete endast delvis och i en långt aflägsen framtid kunna komma till utförande och århundraden skulle sannolikt förgå, utan att åstadkomma samma resultat, hvartill med samlad kraft måhända några decennier vore tillräckliga. Men redan den närvarande tiden kräfver af svenska folket nya uppoffringar för bevarandet af dess nationela oberoende. Tidpunkten torde derföre vara inne att tillse, det äfven landets produktiva krafter utvecklas i jemnbredd dermed, ty det politiska oberoendet är på det närmaste förbundet med det ekonomiska; och ett litet folk, som vill bevara det förra, måste tillgodogöra alla sitt lands krafter, de materiela, såväl som de andliga, för att göra dem sjelftillräckliga och outtömliga.

Att utvidga odlingens och civilisationens gränser och sålunda bereda utrymme för en talrikare befolkning och ökade skördar; att förbättra landets klimat och dymedelst göra dess sträfsammaste befolkning mindre beroende af frostens nyckfulla och — i dubbel mening — oberäkneliga härjningar; att befrämja ökade tillfällen till utkomst och sjelfförsörjning och derigenom undanröja en af emigrationens verksamaste orsaker, äro åtgärder, som nödvändigt skola höja landets förmåga af ökade uppoffringar för dess framtida utveckling och sjelfbestånd.

Betraktar man åter frågan ur den pekuniära nyttans synpunkt, så kunna de försök, som i denna syftning redan blifvit gjorda, lemna någon vägledning. Enligt från Kongl. Statskontoret meddelad uppgift, hafva under de sednaste 58 åren, 1812—1869, uti undsättningsmedel utanordnats 17,114,994 R:dr R:mt, eller i medeltal per år 295,086 R:dr, hvaraf under den förre hälften, 1812—1840, 9,588,155 R:dr, eller i medeltal 330,626 R:dr per år och under den sednare hälften, 1841—1869, 7,526,839 R:dr, eller i medeltal 259,546 R:dr per år. Således en minskning i denna utgifts-post af öfver 2,000,000 R:dr under åren 1841—1869, oaktadt folkmängden under samma tid ökats med omkring 33 procent. Sannolikt hafva flera orsaker härtill medverkat, såsom jordbrukets ändamålsenligare bedrivande i allmänhet, ökad välmåga, m. m.; men man torde komma sanningen närmast, då man, såsom den verksamaste, antager Rikets Ständers beslut vid 1840 års riksdag, att medelst anslag och lån befrämja vattenaftappningar och utdikningar inom riket.

Enligt Styrelsens för väg- och vattenbyggnader anteckningar hafva för detta ändamål under åren 1841—1869 dels som anslag, dels som lån, utbetalts 3,636,608 R:dr R:mt, eller i medeltal för år 125,400 R:dr, med hvilken summa en areal af 293,337 tunnland blifvit vattenbefriad eller förbättrad.

Då, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, dessa utdikningsföretag så väsendtligt bidraga att minska frostländigheten, som är vårt nordliga jordbruks farligaste fiende, och att i öfrigt förbättra jordens kulturtillstånd, så kan man med visshet påstå, att de millioner, staten för detta ändamål forskotterat eller anslagit, rikligen återgåldats såväl genom ökade skördar och deraf härflytande välmåga, som indirekt genom minskade utgifter under inträffande missväxtår.

En om vårt jordbruks utveckling högt förtjent man, Herr E. Nonnen, anför om de åtgärder, som i detta afseende blifvit vidtagna inom Skaraborgs län, som förut ofta måst anlita statens understöd vid inträffande missväxter, följande: "Herr Johnssons återkomst till Sverige sommaren 1831 gaf genast anledning till en af de nyttigaste åtgärder, vår styrelse någonsin vidtagit för åkerbrukets framsteg inom någon särskild ort. Den allmänna missväxten nämnda år i Skaraborgs län, genom nederbörd, förnledde nemligen dåvarande landshöfdingen, Grefve Arvid Posse, då det ej undgått honom att jordens jemna läge på länets slättbygd och svårigheten att derigenom åstadkomma vattenaflopp varit en bland anledningarne till den tidens tätare missväxter, att af regeringen utverka ett anslag af 24,467 R:dr B:ko, hvarmedelst af de efter missväxten nödlidande arbetarne en sträckning af 42 $\frac{1}{2}$ mil stora floddiken uppgräfdes nästan uteslutande å allmogens jord på slätterna." — — — "Emellertid blefvo på detta sätt stora, raka vattenaflopp tillvägabragna, gagnande för obegränsad tid, hvilka ej på många år, kanske aldrig, kunnat vinnas genom enskilda öfverenskommelser. Alla, hvilka bidrogo till detta omfattande arbete, hafva derigenom beredt sig ett oförgänligt minne."

En annan inom vår landbrukslitteratur framstående personlighet, Professor H. Nathorst, tillägger härom följande: "Huru utmärkta dessa resultat äro varit. hafva de dock aldrig blifvit offentligen framhållna, bland annat därför att ingen vågat ens bjuda till att uppskatta de stora välgärningar, de medfört. Att allt behof af understöd med ens upphörde, sedan "kronodikena" upptogos, hafva vi nämnt såsom ett ovedersägligt faktum, och det är ej underkastadt något tvifvel att dessa diken varit hufvudorsaken dertill".

Om nu under de senaste 29 åren vår budget belastats med i medeltal 250,000 R:dr årligen, för att möta följderna af inträffade missväxter, medan under samma tid i medeltal 125,000 R:dr användts för att förekomma dess orsaker, måne detta är öfverensstämmande med en klok och framsynt statshushållning? Om de 17 millioner R:dr, som under de sista 50 å 60 åren utgått i undsättningsmedel, och hvaraf en ej obetydlig del måst afskrifvas och sålunda gått för statsverket förlorad, i stället från början användts att befrämja jordbrukets utveckling på säkra och för framtiden fullt betryggande grunder, huru mycken enskild nöd skulle ej härigenom förekommit och huru mycken allmän välmåga skulle ej på detta sätt befordrats? Om den förflutna tidens erfarenhet är sådan, skall den kommande följa en annan lag?

De åtgärder, som i Riksdagens ofvannämnda skrifvelse blifvit antydda, skulle ej blott upphäfva eller förmildra denna ligs verkningar genom att upphäfva eller begränsa dess orsaker. De skulle äfven verka derhän, att den skattebörd, som med seklers numera häfdvunna rätt belastar svenska jorden, skulle kännas mindre tryckande, genom att fördelas på en större yta, och att emigrationens ström, som under de senare åren uppsvällt till förut ej anade dimensioner, och hvars vågor, till följd af attraktionslagen, sannolikt skola gå djupare efter hvarje ny felslagen skörd, åter skulle lägga sig, i den mån fosterjorden erbjöde ökad utrymme för det idoga arbetet och ökad säkerhet att få inhösta arbetets lön.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med åberopande af de i Riksdagens skrifvelse den 16 April 1868 framställda skäl, får jag derföre vördsamt föreslå:

dels att Riksdagen, för understödjande af de frostafledande utdikningarne i de sex nordliga länen samt Elfdals, Fryksdals, Jösse och Nordmarks härader af Wermlands län, ville förhöja det af Kongl. Maj:t för detta ändamål under år 1872 äskade anslag till 90,000 R:dr R:mt. samt till låneunderstöd för befrämjande af utdikningar och aftappningar af sanktrakter och sjöar i rikets mellersta och södra län anvisa, under samma år, ett till 100,000 R:dr R:mt förhöjdt anslag;

dels att Riksdagen måtte uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t behagade taga under nådigt öfvervägande frågan om ett verksammare tillgodogörande än hittills af de inom riket förefintliga sanktrakter och vattenskadade trakter och, med fästadt afseende å såväl odlingens befrämjande som klimatets förbättrande, till en kommande Riksdag afgifva det förslag, hvartill ej mindre sakens egen vikt och betydelse än de af landstingen och hushållningssällskapen i frågan afgifna utlåtanden kunna föranleda.

Stockholm den 28 Januari 1871.

C. E. Casparsson.

N:o 25.

Af Grefve Nils Gustaf Alexander Sparre: Om beviljande af låneunderstöd eller anslag utan återbetalningsskyldighet för en jernvägsanläggning emellan Hjo och Westra stambanan.

Enligt mig lemnadt uppdrag får jag vördsamt anhålla, att Riksdagen ville understödja en jernvägsanläggning Hjo—Westra stambanan, på sätt jag här nedan föreslår.

Efter att i flera år varit ifrågasatt, uppgjordes 1869 af Herr Major Adelsköld förslag till jernväg emellan Hjo och Stenstorp, och uppgick beräknade kostnaden, vid en spårvidd af 3,6 fot och en railsvigt af 12 skålpund, till 862,200 R:dr